

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING ELEKTRON PORTFOLIOSI UCHUN RAQAMLI MAKON IMKONIYATLARI

Rasulov E.M.

Qo‘qon davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

Tayanch so‘zlar: portfoliо, elektron portfoliо, talabalar, o‘zining yutuqlarini taqdim etish, zamonaviy ta‘lim maydoni, bo‘lajak o‘qituvchilar, raqamli makon imkoniyatlari.

Ключевые слова: портфолио, электронное портфолио, студенты, презентация своих достижений, современное образовательное пространство, будущие учителя, возможности цифрового пространства.

Key words: portfolio, e-portfolio, students, presentation of one's achievements, modern educational space, future teachers, possibilities of digital space.

Kirish. Mamlakatimizda uzluksiz ta‘lim tizimini isloh qilish, jahon ta‘lim andozalari asosida kadrlar tayyorlash, axborot texnologiyalarini joriy etish va ta‘lim samaradorligini oshirish bo‘yicha keng qamrovli ishlar olib borilmoqda. Zamonaviy sharoitda ta‘lim jarayonini tashkil etishda, talabalarning o‘quv faoliyatlarini nazorat qilishda innovatsion xarakterga ega vositalardan foydalanilmoqda. Ayni o‘rinda ana shunday vositalardan biri talaba portfoliosi hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 31 dekabrda “Oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim jarayonini tashkil etish bilan bog‘liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 824-son qarori 1-ilovasi “Oliy ta‘lim muassasalarida o‘quv jarayoniga kredit-modul tizimini joriy etish tartibi to‘g‘risida”gi Nizomning 6-bob “Baholash, baholarni konvertatsiya qilish” 31-bandida “Baholash usullari fan yoki modul doirasidagi talabaning yutuqlarini aks ettiruvchi va tasdiqlovchi yozma, og‘zaki, amaliy ish, loyiha, portfoliо va nazoratlar kabi turlarni o‘z ichiga qamrab oladi. Baholash mezoni ta‘lim olish natijasiga erishilganligini aks ettirishi shart” deb qayd etilgan. Ushbu qaror ijrosini ta‘minlash yuzasidan respublikamiz oliy ta‘lim muassasalarida qator ishlar amalga oshirilmoqda. Baholash usullari tarkibida talaba portfoliosi bo‘lishi bugungi axborot texnologiyalari rivojlangan davrda muhim ahamiyat

kasb etadi. Talaba portfoliosini yaratish va undan unumli foydalanish hozirgi kundagi dolzarb va muammoli masala bo'lib kelmoqda.

Hozirgi vaqtda ta'lim tizimini "portfolio" tushunchasiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Portfoliolar ta'limda aniq tendentsiyaga aylandi. Ammo mamlakatimizda individual yutuqlar haqidagi materiallardan iborat portfolio yoki papka uzoq vaqtdan beri mavjud. Bu diplomlar, sertifikatlar, fotosuratlar va muvaffaqiyatning boshqa qog'oz dalillari yoki hozir tasniflanganidek, "hujjatlar portfoliosi" edi. Ta'limdagi portfoliolar ijodiy xarakterga ega bo'lganligi sababli, aniq portfolio tuzilmasi hali ham mavjud emas. Uning mazmuni elementlari ular tuzilgan maqsadlarga qarab farq qilishi mumkin.

Bizning asrimizda "portfolio" ta'limni rivojlantirishdagi so'nggi qadam sifatida taqdim etiladi. Shu bilan birga, faqat texnik innovatsiyalarning rivojlanishi munosabati bilan keng tarqalgan elektron shakldagi portfolio innovatsion deb hisoblanishi mumkin. Dastlab, portfoliolar floppy, CD yoki DVD va flesh-disklar kabi elektron raqamli tashuvchilarda yaratilgan va saqlanadi.

Biroq, internet rivojlanishi bilan elektron portfoliolar yoki zamonaviy formatdagi e-Portfoliolar paydo bo'lib ular dizayn va kirishda soddalik va erkinlik imkoniyatlariga ega bo'ldi. Shu sababli ularning texnik va mazmunini loyihalash bilan bog'liq ko'plab turli muammolar paydo bo'ldi. Ushbu maqola bo'lajak o'qituvchilarning elektron portfoliolari uchun moslashtirilgan raqamli variantlarning keng spektrini o'rganadi. Ushbu tadqiqot doirasida biz Google Sites, 4portfolio.ru va Learning Management Systems kabi platformalarning xilma-xil dizaynga ega platformalarni ko'rib chiqamiz. Ushbu raqamli makonlarni o'rganar ekanmiz, asosiy maqsad raqamli makon imkoniyatlaridan o'qituvchilarni tayyorlash unumli foydalanish va o'zgartiruvchi ta'sirini aniqlashdir. Texnologik ravonlik samarali o'qitishning sinonimi bo'lgan davrda ushbu raqamli vositalarni tushunish va ulardan foydalanish zamonaviy ta'limning murakkab chorrahalarida harakat qiladigan intiluvchan talabalar uchun majburiy talabga aylanadi.

Adabiyot tahlili. Bugungi kunga qadar "portfolio" tushunchasi bo'yicha ko'plab turli maqolalar nashr etilgan. O.G. Smolyaninova ning "Анализ возможностей перспектив использования электронного портфолио педагогами" nomli maqolasi [6]. Demchenko E.D.ning "Роль электронного портфолио педагога дополнительно го образования: методические рекомендации" maqolasida bizga portfolioni shaxsiy o'sish doirasida insonning o'zini o'zi o'rganishini kuzatish vositasi sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi deb muhokama qilinadi. [1]. Panchenko bizga "Электронное порт-

фолио как аутентичная технология оценивания компетенций будущих педагогов в условиях организации конкурсов педагогических проектов” nomli maqolasida, pedagogik tanlovlarni tashkil etish sharoitida elektron portfoliolardan foydalanish xususiyatlarini ochib berdi [5]. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda siz elektron portfoliolar haqida xorijiy nashrlarni topishingiz mumkin. Masalan, belaruslik tadqiqotchi N.I. Shumskaya AQSh ta’limida elektron portfoliolar bilan ishlash xususiyatlari haqida qiziqarli ma’lumotlarni o’z ichiga oladi [7]. Yuqoridagi tadqiqotlarning umumiy xususiyati elektron portfolio talabalarining shaxsiy rivojlanishini rag’batlantirish vositasi bo’lib, shaxsiy yutuqlarni keng internet auditoriyasiga hamda ish beruvchilarga namoyish etish imkoniyatini beradi. Elektron portfoliolardan hamkorlikda foydalanish talabalar o’rtasida hamjamiyat hissini uyg’otadi, bilim almashish va o’rganishni rag’batlantiradi. Google Sites, 4portfolio.ru va Learning Management Systems kabi turli raqamli platformalar foydalanuvchilar uchun qulay interfeyslari talabalarga vizual jihatdan jozibali portfoliolarni tanlash imkoniyatini beradi, LMS integratsiyasi esa kurs ishlari va portfolioni ishlab chiqish o’rtasida uzluksiz ko’prikn ta’minlaydi. Bo’lajak o’qituvchilar uchun elektron portfoliolar kontekstida raqamli makonlarning transformatsion salohiyatini ta’kidlaydi. Ta’lim landshafti texnologiyani qamrab olganligi sababli, ushbu raqamli vositalarning oqibatlarini tushunish va afzalliklaridan foydalanish o’qituvchilarni raqamli asrda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo’lgan ko’nikmalar bilan jihozlashga qaratilgan o’qituvchilarni tayyorlash dasturlari uchun zarur bo’ladi. Ushbu tahlil kelajakdagi o’qituvchilarning elektron portfoliolari uchun mavjud bo’lgan turli xil raqamli makon variantlarini o’rganishimiz uchun asos bo’lib xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Germaniya ta’lim tizimida elektron portfolio bilan ishlash konsepsiyasi muhokamalarga qaramay bugungi kungacha “moda” bo’lib qolmoqda desak mubolag’a bo’lmaydi. Buni, ayniqsa, Boloniya jarayoni deb ataladigan jarayonga chambarchas mos keladigan oliy ta’lim siyosati talablari va oliy ta’lim didaktik e’tiqodlari o’rtasidagi ikkita o’zaro bog’liqlikni ko’rib chiqish orqali aniq ko’rish mumkin: Bu o’quv muhiti dizaynini o’qitishga yo’naltirilgan qayta yo’naltirishni o’z ichiga oladi. o’quvchilarning ko’nikmalarni egallashi (natijaga yo’naltirilganlik), bu o’qituvchilar va o’quvchilar uchun "O’qitishdan o’rganishga o’tish" formulasida aniq ifodalangan.

AQShda o’quv jarayonida elektron portfolio tizimidan foydalanish muammolari bo’yicha nazariy ishlanmalar XX-asrning 90-yillari o’rtalarida paydo bo’lgan. Ayni paytda AQSh universitetlarida ham bu boradagi amaliy

ishlar boshlab yuborilgan. Elektron portfolio tizimidan foydalanish tajribasi ko‘plab universitetlarda mavjud va biz ulardan ba’zilarini misol tariqasida olamiz.

Rod-Aylend shtati Selv Redjina Universiteti (Salve Regina University, <http://www.salve.edu/>) da elektron portfolioni qo‘llanilishi 2003 yildan boshlab universitetda elektron portfolio tizimi ishlab chiqilgan va joriy qilingan va milliy dastur doirasida Amerika kollejlari va universitetlari Assotsiatsiyasi tomonidan qo‘llab-quvvatlanadi. Dasturning maqsadi (ushbu universitet doirasida) universitetning barcha talabalarini elektron portfolioni yaratish va undan foydalanishga jalb qilishdir. Portfolio yaratishda talabalar universitetning kompyuter markazi tomonidan ishlab chiqilgan tayyor shablonlardan foydalanadilar.

Talabaning elektron portfolio quyidagi bo‘limlardan iborat:

- shaxsiy ta’lim rejasi;
- tayanch fanlar, shuningdek, talaba tomonidan chuqur o‘rganiladigan maxsus fanlar bo‘yicha kurslar dasturi;
- talabaning ushbu fanlarni tanlash asoslari va ularni o‘rganishdan kutilayotgan natijalar;
- ta’lim jarayonida talabaning egallagan kasbiy malakalari;
- amaliyot joyining tavsifi;
- dasturni ishlab chiqishda orttirilgan tajriba.

Belgilangan bo‘limlarga qo‘shimcha ravishda, talabaning shaxsiy ma’lumotlari portfolioda (qiziqishlar, sevimli kitob, film, shou va boshqalar) taqdim etilishi mumkin.

Fakultet rahbariyati universitet rahbariyatiga ta’lim bo‘yicha takliflar kiritish, shuningdek, talabalarining individual portfoliointi tahlil qilgan holda maxsus ta’lim dasturlari va yo‘nalishlarini ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Montana universitetida Talabalar ning MPA dasturining yakuniy semestrda yozma va og‘zaki qismlarga ega bo‘lgan portfoli loyihasini bajarishadi. MPA direktori har bir semestr boshida bitiruvchi talabalar bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri bog‘lanib, portfolio uchun aniq muddatlar va ro‘yxatdan o‘tish usullari haqida ma’lumot beradi.

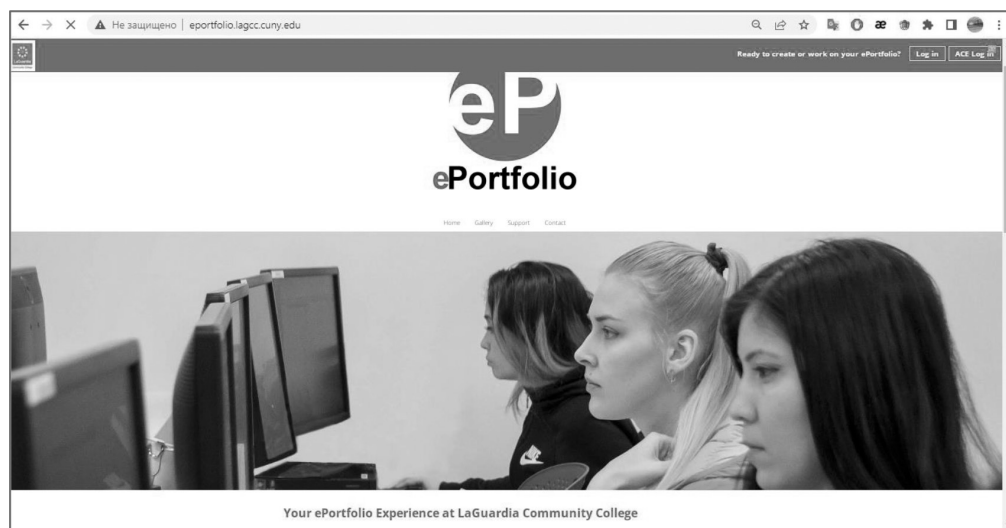
Muayyan raqamli platformalarning samaradorligini baholash uchun qiyosiy tahlil o‘tkaziladi. Google Sites, 4portfolio.ru va Learning Management Systems kabi turli raqamli platformalar foydalanuvchilar uchun qulaylik, moslashtirish imkoniyatlari, hamkorlik xususiyatlari va integratsiya imkoniyatlari kabi mezonlar asosida baholanadi. Ushbu baholash foydalanuvchilarning fikr-

mulohazalari asosida har bir platformaning kuchli tomonlari va cheklovlari haqida to'liq ma'lumot beradi.

Ushbu aralash uslubli tadqiqot loyihasini qo'llashda tadqiqot kelajakdagi o'qituvchilarning elektron portfoliolari uchun mavjud bo'lgan raqamli makon imkoniyatlarini nozik va har tomonlama o'rganishni ta'minlashga, ularning ta'limning rivojlanayotgan landshaftida kasbiy rivojlanishga ta'sirini chuqurroq tushunishga intiladi.

Tahlil va natijalar. Nyu-York shtati Laguardia Kasb kolleji (LaGuardia Community College, <http://www.eportfolio.lagcc.cuny.edu/>)da elektron portfolio.(1-rasm)

1-rasm. Laguardia Kasb kolleji saytidagi elektron portfolio

So'nggi besh yil ichida Laguardia kolleji talabalarining elektron portfoliosi metodologiyasini ishlab chiqishda milliy yetakchiga aylandi. Kollej tomonidan olib borilayotgan ilmiy va amaliy tadqiqotlar Amerika kollejlari va universitetlari assotsiatsiyasi va Karnegi jamg'armasi tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. Kollejda elektron portfolio metodologiyasining ishlab chiqilishi ta'lim natijalarini baholashda yangi yondashuvlar asosida innovatsion pedagogika va raqamli texnologiyalarni bog'laydi. Laguardia kollejidagi elektron portfolio dasturi akademik hamjamiyat guruhlarini, axborot texnologiyalari bo'limi, ro'yxatga olishni boshqarish kompaniyasi, talabalarni rivojlantirish bo'limi, ta'limni rivojlantirish markazi va professor-o'qituvchilar va universitet ma'muriyatlari tomonidan qo'llab-quvvatlanadi.

Kollej talabasi elektron portfolioning tuzilishi oddiy bo‘lib, u sarlavha sahifasi va bir nechta bo‘limlardan iborat: shaxsiy ma’lumotlar, o‘quv kurslari va dasturlari, rezyumelar, ta’lim maqsadlari, arizalar, kontaktlardir.

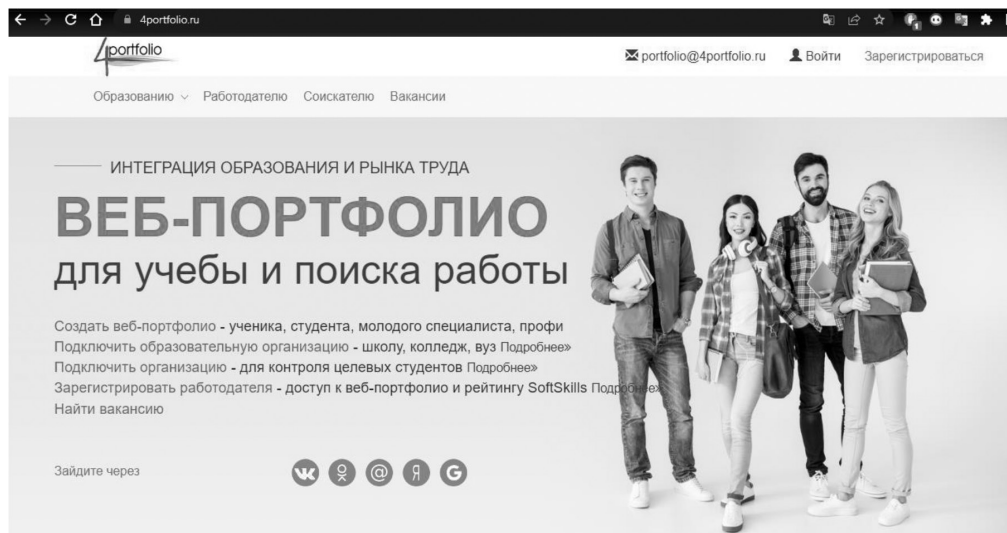
Kollej veb-saytida portfolioni to‘ldirishning uchta asosiy varianti mavjud:

1) asosiy darajadagi portfolio. U kompyuter bilimiga ega bo‘lmagan talabalar uchun mo‘ljallangan. Talabalarga Internet va elektron portfolioga kirish uchun faqat parol kerak. Portfolio oddiy dizaynga ega, matnli ma’lumotlardan iborat bo‘limlardan iborat;

2) o‘rta darajadagi portfolio. Ba’zi kompyuter qobiliyatlari bo‘lgan talabalar uchun mo‘ljallangan. Portfolio yaratish uchun talaba Netscape Composer kompyuter dasturini o‘rnatishi va o‘rganishi kerak. Ushbu darajadagi portfolio yaratish uchun talabalar saytda joylashtirilgan shablonlardan birini ishlatishlari mumkin. Ushbu darajadagi portfolio nisbatan murakkab dizayn va grafikaga ega;

3) yuqori darajadagi portfolio. Kompyuterda erkin ishlay oladigan va individual portfolio yaratmoqchi bo‘lgan talabalar uchun mo‘ljallangan. Ushbu darajadagi portfolioni yaratish uchun talabalar murakkab dasturlarda ishlashlari va o‘ziga xoslikka e’tibor berishlari kerak. Portfolioda murakkab dizayn, grafika va animatsiya mavjud.

Ta’kidlab o‘tish joizki, AQShda eng yaxshi talaba elektron portfoliosi tanlovi har yili o‘tkaziladi va bu tanlov orqali talabalar portfoliosi yaratish bo‘yicha o‘z malakalarini oshiradilar.

2-rasm. 4portfolio.ru axborot-ta’lim portali veb-sayt sahifasi

Rossiya Federatsiyasining 4portfolio.ru axborot-ta'lim portali veb-sayt sahifalari ko'rinishidagi portfolioni yaratish va yuritish uchun mo'ljallangan bo'lib, unda foydalanuvchi o'qish yoki ishdagi eng muhim yutuqlarini osongina va sodda tarzda joylashtirishi, veb-portfolioini saqlashi va onlayn muloqot qilish. Misol uchun, u insholar yoki chizmalar, fotosuratlar va videolarni, qisqasi, elektron tarzda saqlanishi mumkin bo'lgan barcha narsalarni joylashtiradi. 2-rasm.

Ammo 4Portfolio.ru shunchaki fayllar to'plami emas. Portal rezyume yaratish, daftar va bloglarni yuritish imkoniyatiga ega. Portalda ijtimoiy tarmoq funksiyasining amalga oshirilishi foydalanuvchilarga o'z do'stlari bilan muloqot qilish, jamoalar yaratish va ularga qo'shilish imkoniyatini beradi.

Ushbu loyihani yaratishda mualliflar individual yutuqlarni namoyish qilish, o'zini o'zi qadrlash va anglash, professional sohada fikr va g'oyalar almashinuvi uchun shaxsiy internet makonini bosqichma-bosqich shakllantirishga yordam berishidan kelib chiqqan jamiyatning yagona axborot makonini shakllantirish.

Xulosa. Bo'lajak o'qituvchi talabalar o'qish davomida hujjatlar va ma'lumotlarni kerakli formatda to'plash va tizimlashtirishni o'rganishadi. Bakalavrda boshlangan elektron portfolio doimiy ravishda ish tartibida saqlanishi kerak. Professor-o'qituvchilar malakasiga qo'yiladigan zamonaviy talablar nuqtai nazaridan elektron portfolio o'qituvchining malaka darajasini, u talabalarga qaysi o'quv intizomiga yetkazishidan qat'iy nazar, baholashning asosiy usuli va mezoni hisoblanadi. Shunday qilib, talabani pedagogik kompetentsiyasini rivojlantirish bilan bog'liq masalalarni hal qilishda elektron portfolioning ahamiyati haqida quyidagi xulosalar chiqarishimiz mumkin. Birinchidan, elektron portfolioni yuritish bakalavrlarning o'z yutuqlarini akademik hamjamiyatga namoyish etishga bo'lgan qiziqishini oshirish vazifasini dolzarblashtiradi. Ikkinchidan, talabalarni sertifikatlashtirish tizimida elektron portfolio texnologiyasidan foydalanish baholash va o'z-o'zini baholash sifatini oshirish imkonini beradi. Uchinchidan, elektron portfolioni yuritish ko'nikmalariga ega bo'lish kelajakda professional faoliyatda yordam beradi. Bularning barchasi bakalavriat dasturlarida elektron portfolio zarurligini va shunga mos ravishda talabalarni uni yaratishi va saqlashi kerakligini anglatadi. Elektron portfoliolar uchun raqamli makonlarni qabul qilish nafaqat texnologik siljish, balki pedagogik evolyutsiyadir. Ushbu vositalarni qo'llash bo'lajak o'qituvchilarni tobora ko'proq raqamlashtirilgan ta'lim landshaftida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar bilan qurollantiradi, bu esa kasbiy moslashuvchan va doimiy o'sishga tayyor bo'lishini ta'minlaydi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrda "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etish bilan bog'liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari

to'g'risida" 824-sonli Qarori / Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.12.2020-y., 09/20/824/1689-son.

2. Rasulov, Erkin. "Talaba portfoliosini yaratish texnologiyasi." Scienceweb academic papers collection (2022).

3. Смолянинова О.Г. Анализ возможностей перспектив использования электронного портфолио педагогами // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – №2. С. 179.

4. Демченко Е.Д. Роль электронного портфолио педагога дополнительного образования: методические рекомендации. – Комсомольск-на-Амуре, 2015. – 9 с.

5. Панченко Т.В. Электронное портфолио как аутентичная технология оценивания компетенций будущих педагогов в условиях организации конкурсов педагогических проектов // Современная высшая школа: инновационный аспект. – 2017. – № 1. С. 101-109.

6. Шумская Н.И. Работа с электронным портфолио на примере Стэнфордского университета, США // Управление в социальных и экономических системах: материалы XXV международной науч.практ. конференции / под ред. Н.В. Суша. – Минск: Минский инновационный университет, 2016. – С. 114-115.

7. Mayrberger Kerstin. E-Portfolios in der Hochschule–zwischen Ideal und Realität. 2013.

8. Rasulov Erkin. "Jahon oliy ta'lim tizimida elektron portfolioning dolzarb ahamiyati." Scientific Bulletin of NamSU-Научный вестник НамГУ-NamDU

9. Khushnazarova, M. N., and E. M. Rasulov. "Effective aspects of applying metacognitive methods to university students." (2023).

10. <https://www.umt.edu/law/mpa/academics/mpa/portfolio.php>

11. Mamadiyoroova, Komila Mamayusupovna. "Elektron portfoliо tizimining AQSh oliy ta'lim muassasalari amaliyotida qollanilishi." Science and Education 2.4 (2021): 357-363.

12. qizi Rasulova, Dilafuzxon Sharobiddin. "Ingliz tilini o'rganish motivatsiyasini oshirishdagi interfaol ta'lim usullarining ahamiyati." Innovative Development in Educational Activities 2.15 (2023): 76-81.

13. Rasulov Erkin. "Talaba e-Portfoliosini yaratishning dolzarb muammolari." Scienceweb academic papers collection (2022).

РЕЗИОМЕ

Zamonaviy kasbiy ta'limning dolzarb muammosi - bo'lajak o'qituvchilarning elektron portfoliosini (e-Portfolio) yaratish va yuritish, ta'lim muhitida elektron portfolioning o'ziga xosligi va imkoniyatlarini ochib berilgan. Haqiqiy kasbiy faoliyat sharoitida bo'lajak o'qituvchining elektron portfoliosining imkoniyatlari, virtual makonda elektron portfolio dizaynerlarini taqdim etadigan bepul internet xizmatlari va ijtimoiy tarmoqlarni tasniflangan va tahlil qilingan.

РЕЗИОМЕ

Актуальной проблемой современного профессионального образования является создание и ведение электронного портфолио (е-портфолио) будущих учителей, раскрываются уникальность и возможности электронного портфолио в образовательной среде. Классифицированы и проанализированы возможности электронного портфолио будущего учителя в условиях реальной профессиональной деятельности, бесплатных интернет-сервисов и социальных сетей, обеспечивающих работу дизайнеров электронного портфолио в виртуальном пространстве.

SUMMARY

The actual problem of modern professional education is to create and maintain an electronic portfolio (e-Portfolio) of future teachers, the uniqueness and possibilities of the electronic portfolio in the educational environment are revealed. The possibilities of the future teacher's e-portfolio in the conditions of real professional activity, free Internet services and social networks that provide e-portfolio designers in the virtual space are classified and analyzed.